

Uchwała SN z dnia 24 stycznia 2020 r. (III CZP 52/19)

Kom

Zgoda zgromadzenia wspólników spółki dominującej na udzielenie poręczenia wekslowego przez spółkę zależną na wekslu wystawionym przez członka zarządu spółki dominującej

Sentencja uchwały:

Sąd Najwyższy w sprawie z powództwa „P.” sp. z o.o. w K. przeciwko (...) Bank S.A. w W. o ustalenie, po rozstrzygnięciu w Izbie Cywilnej na posiedzeniu jawnym w dniu 24 stycznia 2020 r., zagadnienia prawnego przedstawionego przez Sąd Apelacyjny w (...) postanowieniem z dnia 18 grudnia 2018 r., sygn. akt VII AGA (...),

„Czy zawarcie przez spółkę zależną umowy poręczenia wekslowego wymienionej w art. 15 § 1 k.s.h. na rzecz członka zarządu spółki dominującej wymaga zgody zgromadzenia wspólników spółki dominującej?”

podjął uchwałę:

Udzielenie przez zależną spółkę z ograniczoną odpowiedzialnością poręczenia na wekslu wystawionym przez członka zarządu dominującej spółki z ograniczoną odpowiedzialnością wymaga zgody zgromadzenia wspólników spółki dominującej (art. 15 § 2 k.s.h.).

Stanowisko Sądu Najwyższego:

W dotychczasowym orzecznictwie Sądu Najwyższego brak jest bezpośrednich odniesień do wykładni i zakresu umów objętych hipoteczą k.s.h., który stanowi, że: „Zawarcie przez spółkę zależną umowy wymienionej w § 1 z członkiem zarządu, prokurentem lub likwidatorem spółki dominującej wymaga zgody zgromadzenia wspólników albo walnego zgromadzenia spółki dominującej. Do wyrażenia zgody i skutków braku zgody stosuje się przepisy art. 17 § 1 i 2”.

Uwaga orzecznictwa i doktryny skupiona była dotychczas na problemach interpretacyjnych dotyczących art. 15 § 1 k.s.h., według którego „Zawarcie przez spółkę umowy kredytu, pożyczki, poręczenia lub innej podobnej umowy z członkiem zarządu, rady nadzorczej, komisji rewizyjnej, prokurentem, likwidatorem albo na rzecz którejkolwiek z tych osób, wymaga zgody zgromadzenia wspólników albo walnego zgromadzenia, chyba że ustawa stanowi inaczej”.

W literaturze i orzecznictwie zgodnie przyjmuje się, iż celem k.s.h. jest zapewnienie ochrony spółki przed ewentualnymi nadużyciami wynikłymi z działań jej funkcjonariuszy (członka zarządu, rady nadzorczej, komisji rewizyjnej, prokurenta, likwidatora spółki). Dostrzega się, że funkcjonariusze na skutek przyznanych im kompetencji (prowadzenie spraw spółki i udział w aktach reprezentacji) mogą tak kształtować działania spółki, aby te sprowadzały się do preferowania ich partykularnego interesu kosztem interesu spółki. Stąd też w art. 15 k.s.h. dla zabezpieczenia interesu spółki włącza się wspólników (zgromadzenie wspólników, walne zgromadzenie akcjonariuszy) w mechanizm decydowania o zawieraniu przez spółkę określonych kategorii umów z funkcjonariuszami.

Akcentując znaczenie na tle art. 15 k.s.h. ochrony interesu spółki zaznacza się również, że celem tego przepisu jest ochrona spółki przed ewentualnymi nadużyciami ze strony funkcjonariuszy spółki. Zatem należy przyjmować, że przewidziany przez ten przepis mechanizm ochronny powinien mieć zastosowanie do każdej umowy zawieranej przez spółką, która zakłada korzyść dla funkcjonariusza spółki. W związku z tym każda umowa spółki zawierana „z” lub „na rzecz” funkcjonariusza i przynosząca mu korzyść powinna uzyskać zgodę zgromadzenia wspólników (walnego zgromadzenia akcjonariuszy) dla swojej ważności.

Te założenia koncepcyjne uwzględniające priorytetowe znaczenie względów funkcjonalnym przy wykładni art. 15 § 1 k.s.h. znalazły swój wyraz w dotychczasowym orzecznictwie Sądu Najwyższego, w którym przyjmuje się, że hipoteczą tego przepisu objęte są wszystkie umowy zawarte z członkiem zarządu (rady nadzorczej, komisji rewizyjnej, likwidatorem, prokurentem), które sprowadzają się do przesunięcia z majątku spółki lub przyjęcia przez spółkę odpowiedzialności z korzyścią dla piastuna.

Za decydującym znaczeniem wykładni funkcjonalnej przy określeniu merytorycznego znaczenia k.s.h., opowiedział się Sąd Najwyższy w wyrokach z dnia 7 marca 2017 r., II CSK 349/16 (OSNC 2018 z. 1, poz. 9) oraz z 13 grudnia 2018 r., V CSK 598/17 (Biuletyn SN z 2019 z. 3 s. 14). Podkreślono w nich, że celem art. 15 § 1 k.s.h. jest z jednej strony zapewnienie wspólnikom i akcjonariuszom dodatkowej kontroli umów, które prowadzą faktycznie lub potencjalnie do zaangażowania środków spółki z korzyścią dla oznaczonej grupy osób mających wpływ na funkcjonowanie spółki, z drugiej - ochrona zarówno interesów spółki, jak i jej wspólników. Z tych względów pojęcie „inna podobna umowa” obejmuje wszelkie umowy, do których istoty należy transfer środków ze spółki do majątku osób należących do podmiotowego kręgu wyznaczonego treścią k.s.h., na ich rzecz, albo udzielania im zabezpieczeń (za wyjątkiem zabezpieczeń rzeczowych). Stąd „podobna” jest w oznaczonych okolicznościach umowa o przejęcie długu (art. 519 i nast.k.c.), umowa z dłużnikiem o zwolnienie go z obowiązku świadczenia (art. 392 k.c.), czy też umowa o świadczenie na rzecz osoby trzeciej (art. 393 k.c.) lub umowa gwarancji.

Do tego samej metody wykładni art. 15 § 1 k.s.h. nawiązał Sąd Najwyższy w uzasadnieniu uchwały z dnia 22 października 2010 r. (sygn. akt , OSNC 2011/5, poz. 54) uznając, że umowa sprzedaży prawa użytkowania wieczystego gruntu i własności wzniesionych na nim budynków zawarta między spółką kapitałową i jej prokurentem jako kupującym, w której znacznie zaniżono cenę sprzedaży, jest inną podobną umową w rozumieniu art. 15 § 1 k.s.h. W uzasadnieniu uchwały Sąd Najwyższy podniósł, że wobec nieprecyzyjnego sformułowania art. 15 § 1 k.s.h. należy przywiązywać wagę nie do wykładni językowej, lecz funkcjonalnej. Inną umową jest więc nie umowa, której kształt normatywny zbliżony jest do przynajmniej jednej z umów wymienionych w tym przepisie, lecz umowa, której zawarcie umożliwia, w równie łatwy sposób jak w przypadku umowy pożyczki, kredytu lub poręczenia, ukształtowanie przewidzianych w niej świadczeń w taki sposób, że funkcjonariusz spółki, wymieniony w tym przepisie uzyskuje nieuzasadnioną korzyść kosztem spółki.

W związku z treścią pytania w tym miejscu tym trzeba podnieść, że pomimo wskazania w art. 15 § 1 k.s.h., iż wymaganie zgody zgromadzenia wspólników lub walnego zgromadzenia dotyczy ogólnie określonej umowy poręczenia, zarówno w piśmiennictwie jak i w orzecznictwie nie budzi wątpliwości, iż zakresem tego przepisu objęte jest także udzielenie przez spółkę poręczenia wekslowego (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 lutego 2009 r., OSNC-ZD 2009/C poz. 86). Przepis ten należy bowiem odnosić do wszystkich form poręczenia, w tym poręczenia wekslowego, którego źródłem jest także umowa a sama funkcja tego poręczenia jest tożsama z funkcją poręczenia cywilnego.

Dotychczasowe stanowisko Sądu Najwyższego uwzględniające, że katalog umów objętych hipotezą art. 15 § 1 k.s.h. jest w swej istocie otwarty, a jego wypełnienie treściowe powinno następować przez wzgląd na zapewnienie ochrony interesów spółki zostało zaaprobowane w doktrynie prawa handlowego, przy czym w zdecydowanej większości wypowiedzi postuluje się podobne podejście do określenia zakresu hipotezy art. 15 § 2 k.s.h. W uzasadnieniu wskazuje się, że idea ochrony interesu spółki jest wspólna dla wszystkich relacji podmiotowych objętych regulacją art. 15 k.s.h. W konsekwencji w sposób tożsamy należy odczytywać zakres przedmiotowy obu paragrafów k.s.h. Jedyna zmiana merytoryczna w § 2 w odniesieniu do § 1 związana jest z odmiennie ukształtowanym kręgiem osób z którymi lub na rzecz których spółka zależna zawiera umowę. Skoro ratio mechanizmu ochronnego z art. 15 § 1 k.s.h. aktualizuje się dla umów zawieranych przez spółkę na rzecz jej funkcjonariusza, to również na tle art. 15 § 2 k.s.h. w odniesieniu do tożsamych umów powinien powstawać obowiązek uzyskania zgody zgromadzenia wspólników (walnego zgromadzenia akcjonariuszy) spółki dominującej. Jak podnosi się w doktrynie, wymaganie to wynika z faktu, że osobom zarządzającym i reprezentującym spółkę dominującą łatwiej wywierać presję na spółkę zależną w celu doprowadzenia do zawarcia przez nią umowy.

W ocenie Sądu Najwyższego przy rozstrzygnięciu przedstawionego zagadnienia prawnego zasadne jest szerokie postrzeganie zakresu hipotezy art. 15 § 2 k.s.h. i w konsekwencji przyjęcie, że dla ważności udzielonego

„[...] pomimo wskazania w art. 15 § 1 k.s.h., iż wymaganie zgody zgromadzenia wspólników lub walnego zgromadzenia dotyczy ogólnie określonej umowy poręczenia, zarówno w piśmiennictwie jak i w orzecznictwie nie budzi wątpliwości, iż zakresem tego przepisu objęte jest także udzielenie przez spółkę poręczenia wekslowego”

„W ocenie Sądu Najwyższego przy rozstrzygnięciu przedstawionego zagadnienia prawnego zasadne jest szerokie postrzeganie zakresu hipotezy art. 15 § 2 k.s.h. i w konsekwencji przyjęcie, że dla ważności udzielonego przez spółkę zależną poręczenia na wekslu in blanco wystawionym przez członka zarządu spółki dominującej niezbędne jest uzyskanie stosownej zgody zgromadzenia wspólników (walnego zgromadzenia akcjonariuszy) spółki dominującej (w zw. z art. 17 § 1 i 2 k.s.h.).”

przez spółkę zależną poręczenia na wekslu in blanco wystawionym przez członka zarządu spółki dominującej niezbędne jest uzyskanie stosownej zgody zgromadzenia wspólników (walnego zgromadzenia akcjonariuszy) spółki dominującej (w zw. z art. 17 § 1 i 2 k.s.h.).

Oceniając art. 15 § 2 k.s.h. z perspektywy jego funkcji można stwierdzić, że zdarzenia prowadzące do aktualizacji obowiązku uzyskania zgody zgromadzenia wspólników (walnego zgromadzenia akcjonariuszy) w art. 15 § 1 k.s.h. powinny być w zakresie przedmiotowym analogicznie postrzegane przy ocenie obowiązku zgody z art. 15 § 2 k.s.h. Jeżeli w k.s.h. ustawodawca dostrzega zagrożenia związane z zawieraniem przez spółkę umów na rzecz jej członka zarządu (członka rady nadzorczej, komisji rewizyjnej, prokurenta, likwidatora), to zagrożenia te występują z takim samym natężeniem przy działaniu członka zarządu, prokurenta i likwidatora spółki dominującej w obrębie struktury holdingowej. W obu przypadkach funkcjonariusze spółki mogą doprowadzić do działań preferujących wyłącznie ich indywidualny interes i w ten sposób marginalizować znaczenie interesu holdingu.

Z perspektywy funkcjonalnej trudno jest przytoczyć argumenty, które uzasadniałyby różnicowanie przez ustawodawcę umów zawieranych przez spółkę na rzecz jej funkcjonariusza (art. 15 § 1 k.s.h.) z umowami zawieranymi przez spółkę zależną na rzecz funkcjonariusza spółki dominującej (art. 15 § 2 k.s.h.). Dla każdej z relacji działanie funkcjonariusza w obrębie przyznanych im kompetencji może bowiem prowadzić do zawierania przez spółkę umów na jego rzecz, a więc nawiązywania takich stosunków umownych, które prowadzą do pozbawionego odniesienia w interesie spółki albo interesie holdingu (spółki dominującej) przyznania korzyści temu funkcjonariuszowi. Również na tle relacji spółka dominująca - spółka zależna nadużycia ze strony działań funkcjonariuszy mogą występować w postaci zawierania umów „na rzecz” członka zarządu, prokurenta lub likwidatora spółki dominującej.

Uchwała SN z dnia 30 stycznia 2019 r. (III CZP 71/18)

Reprezentacja spółki przez pełnomocnika powołanego do zawarcia umowy z członkiem zarządu

Sentencja uchwały:

Sąd Najwyższy w sprawie z wniosku M.N. i E.N. na odmowę dokonania czynności notarialnej, po rozstrzygnięciu w Izbie Cywilnej na posiedzeniu jawnym w dniu 30 stycznia 2019 r. zagadnienia prawnego przedstawionego przez Sąd Okręgowy w P. postanowieniem z dnia 27 marca 2018 r., sygn. akt II Cz (...),

„Czy zawarty w art. 210 § 1 ustawy z dnia 15 września 2000 r. Kodeksu spółek handlowych (Dz. U. z 2017 r. poz. 1577 j.t.) wymóg, że w umowie między spółką a członkiem zarządu oraz w sporze z nim spółkę reprezentuje rada nadzorcza lub pełnomocnik powołany uchwałą zgromadzenia wspólników należy rozumieć w ten sposób, że pełnomocnictwo do reprezentowania spółki powinno mieć charakter szczególny, tj. być udzielone do zawarcia konkretnej umowy z konkretnym członkiem zarządu lub do reprezentowania spółki w konkretnym sporze z takim członkiem zarządu, a zatem powinno być udzielane każdorazowo przed zawarciem konkretnej umowy lub prowadzeniem konkretnego sporu, czy też dopuszczalne jest udzielenie przez spółkę pełnomocnictwa rodzajowego, a jeśli tak czy może to być pełnomocnictwo rodzajowe do reprezentowania spółki we wszystkich umowach lub sporach z jakimkolwiek członkiem zarządu, czy też pełnomocnictwo rodzajowe powinno być ograniczone do niektórych, określonych co do rodzaju umów czy sporów lub do umów czy sporów z konkretnym członkiem zarządu, a także czy pełnomocnictwo takie może zostać udzielone na czas nieoznaczony?”

podjął uchwałę:

1. Przy zawieraniu umowy w sporze z członkiem zarządu spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, spółkę tę może reprezentować - na podstawie uchwały zgromadzenia wspólników - pełnomocnik umocowany rodzajowo albo do określonej umowy lub określonego sporu (art. 210 § 1 k.s.h.).
2. Jeżeli jednak w spółce komandytowej komplementariuszem jest spółka z ograniczoną odpowiedzialnością, jej pełnomocnikiem na podstawie art. 210 § 1 k.s.h. nie może być osoba będąca jednocześnie komandytariuszem w tej spółce komandytowej i członkiem zarządu spółki z ograniczoną odpowiedzialnością - komplementariusza; takie powiązanie sprzeciwia się naturze spółki komandytowej.

Stanowisko Sądu Najwyższego:

Zdaniem Sądu Najwyższego, przekonujące jest twierdzenie na gruncie art. 210 § 1 k.s.h. o prawnej możliwości ustanowienia przez zgromadzenie wspólników pełnomocnika, mającego szersze niż tylko jednostkowe lub jednorazowe umocowanie do zawierania umów przez spółkę z ograniczoną odpowiedzialnością z członkami zarządu oraz w sporach spółki z tymi osobami. Umocowanie to może mieć charakter rodzajowy, a więc dotyczyć określonego rodzaju umów i sporów spółki z członkiem jej zarządu, jak też ustanowienia pełnomocnika tylko do zawarcia określonej umowy i reprezentowania spółki w konkretnym sporze, a także ustanowienia odrębnego pełnomocnika (pełnomocników) do umów zawieranych z członkami zarządu lub tylko z niektórymi z nich i odrębnego do reprezentowania spółki w jej sporach z nimi. Zgodzić się trzeba z argumentami, które wskazują na charakter cywilnoprawny stosunku pełnomocnictwa i tożsamość prawną pełnomocnika ustanawianego na podstawie art. 210 § 1 k.s.h. oraz na podstawie przepisów kodeksu cywilnego (art. 98 i nast. w związku z art. 2 k.s.h.). Kodeks spółek handlowych nie tworzy żadnej nowej konstrukcji pełnomocnictwa, nie przewiduje również rodzajów pełnomocnictwa, stanowiąc jedynie w szczególności

„[...] przekonujące jest twierdzenie na gruncie art. 210 § 1 k.s.h. o prawnej możliwości ustanowienia przez zgromadzenie wspólników pełnomocnika, mającego szersze niż tylko jednostkowe lub jednorazowe umocowanie do zawierania umów przez spółkę z ograniczoną odpowiedzialnością z członkami zarządu oraz w sporach spółki z tymi osobami.”

„Zgodzić się trzeba z argumentami, które wskazują na charakter cywilnoprawny stosunku pełnomocnictwa i tożsamość prawną pełnomocnika ustanowianego na podstawie art. 210 § 1 k.s.h. oraz na podstawie przepisów kodeksu cywilnego (art. 98 i nast. w związku z art. 2 k.s.h.).”

prezentować ani ten sam członek zarządu, którego to dotyczy, gdyż wystąpi konflikt interesów, ani z podobnych przyczyn nie może działać za spółkę inny członek zarządu, w wypadku zarządu wieloosobowego. W sprawie, której dotyczy zagadnienie prawne ma się do czynienia z zarządem jednoosobowym.

Do pełnomocnictwa z art. 210 § 1 k.s.h. stosować się będzie wyróżnienie rodzajów pełnomocnictwa, zgodnie z art. 98 k.c. w związku z art. 2 k.s.h. Tak, jak nie jest uprawnione na gruncie art. 210 § 1 k.s.h. ustanowienie pełnomocnictwa ogólnego, tak może to być pełnomocnictwo rodzajowe, za czym przemawia istota tego pełnomocnictwa, a więc możliwość wskazania zakresu działania pełnomocnika przy zawieraniu określonych umów (rodzaju, gatunku) z członkiem (członkami) zarządu oraz sporów między nim (nimi) a spółką. Jest również możliwe zawężenie tego pełnomocnictwa do indywidualnych, konkretnych umów i sporów, co należy do uprawnień zgromadzenia wspólników.

„Tak, jak nie jest uprawnione na gruncie art. 210 § 1 k.s.h. ustanowienie pełnomocnictwa ogólnego, tak może to być pełnomocnictwo rodzajowe, za czym przemawia istota tego pełnomocnictwa, a więc możliwość wskazania zakresu działania pełnomocnika przy zawieraniu określonych umów (rodzaju, gatunku) z członkiem (członkami) zarządu oraz sporów między nim (nimi) a spółką. Jest również możliwe zawężenie tego pełnomocnictwa do indywidualnych, konkretnych umów i sporów, co należy do uprawnień zgromadzenia wspólników.”

z działaniem pełnomocnika, a także interesu spółki i wspólników, odnośnie do tego, czy zgromadzenie wspólników podejmie uchwałę o powołaniu pełnomocnika do zawarcia konkretnej umowy (z członkami) zarządu, czy do zawierania umów i jakiego rodzaju z tymi osobami, do reprezentacji w konkretnym sporze z określonym członkiem zarządu, czy w sporach z wszystkimi członkami zarządu. Nie sprzeciwia się temu natura pełnomocnictwa oparta na zaufaniu, którego utrata zawsze pozwala zgromadzeniu wspólników odwołać pełnomocnictwo lub zmienić jego zakres. Niezgodność działań pełnomocnika z oczekiwaniami mocodawcy, którym jest spółka może wystąpić zarówno w razie pełnomocnictwa udzielonego do konkretnej czynności lub sporu, jak i w wypadku pełnomocnictwa rodzajowego. W obu sytuacjach zgromadzenie wspólników może podobnie zareagować, co wynika z konstrukcji prawnej pełnomocnictwa na gruncie prawa cywilnego. Należy mieć także na uwadze, że powołanie pełnomocnika według art. 210 § 1 k.s.h. nie pozbawia istniejącej w spółce z o.o. rady nadzorczej jej uprawnień do reprezentacji spółki w zakresie określonym powołanym przepisem.

Przyjęciu szerszego rozumienia pełnomocnictwa z art. 210 § 1 k.s.h. sprzyja również strona praktyczna funkcjonowania spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, w szczególności ustawowe i wynikające z umowy spółki wymagania zwołania zgromadzenia wspólników i jego przeprowadzenia, co w przypadku przyjęcia w spółce umocowywania pełnomocników do konkretnych umów lub sporów może utrudnić a nawet wykluczyć podejmowanie odpowiednich uchwał w potrzebnym czasie.

sposób o konieczności ustanowienia pełnomocnika uchwałą zgromadzenia wspólników, zwłaszcza jeśli nie ma rady nadzorczej w spółce z o.o., ograniczając przedmiotowo to pełnomocnictwo tylko do zawierania umów z członkami zarządu i prowadzenia przez nich sporów ze spółką. Jest to więc pełnomocnictwo w rozumieniu kodeksu cywilnego, z określonym ustawowo organem spółki z o.o., do którego uprawnien jako wyjątku od reprezentowania spółki przez zarząd (art. 201 § 1 k.s.h.), ze względu na cel, należy powołanie pełnomocnika lub pełnomocników, z ustawowo również określonym zakresem działania. Celem art. 210 § 1 k.s.h. jest ochrona interesów spółki z o.o. i jej wspólników, których w umowach z członkami zarządu oraz w sporach z nimi nie może repre-

zentować ani ten sam członek zarządu, którego to dotyczy, gdyż wystąpi konflikt interesów, ani z podobnych przyczyn nie może działać za spółkę inny członek zarządu, w wypadku zarządu wieloosobowego. W sprawie, której dotyczy zagadnienie prawne ma się do czynienia z zarządem jednoosobowym.